

Q/V Panel diskusija CIGRE 2017

Stanje i planovi EMS u oblasti upravljanja naponima i reaktivnim snagama

Zlatibor

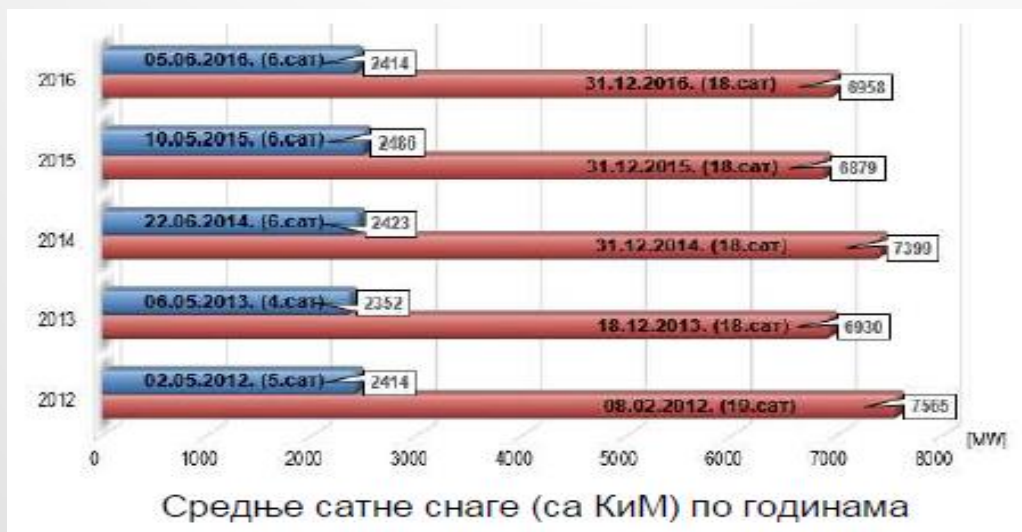
Petar Petrović, dipl.el.inž

Glavni dispečer EMS AD

Kritični režimi nekada i sada

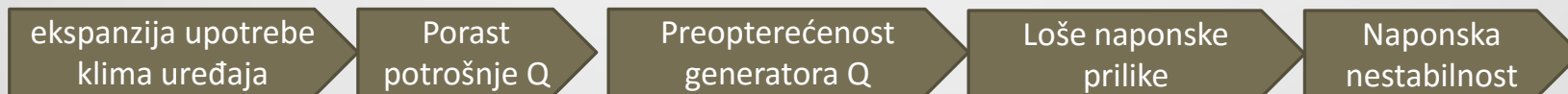
► Zimski maksimum

- 2003. god. oko 130000MWh sa vrhom do 6000MW
- poslednjih godina do 163000MWh sa vrhom do 7650MW

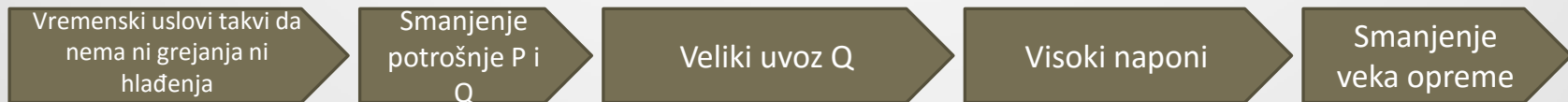
Kritični režimi

- ▶ Period pre rekonekcije sa UCTE
  - ▶ Preosetljivost na promenu frekvencije
  - ▶ Naponska nestabilnost kao posledica malih poremećaja
    - ▶ U max režimima:
      - ▶ Preopterećenost generatora Q
      - ▶ Loše naponske prilike ($U <$)
  - ▶ U min režimima: nije bilo većih problema ali u letnjem periodu:

Kritični režimi (2)

- ▶ Period posle rekonekcije sa UCTE
  - ▶ U max režimima:
    - ▶ Može se javiti problem adekvatnosti
    - ▶ N-1 kriterijum za "uska grla" u mreži
  - ▶ U min režimima:
    - ▶ Period oko Uskršnjih praznika i 1. maja

Rezime

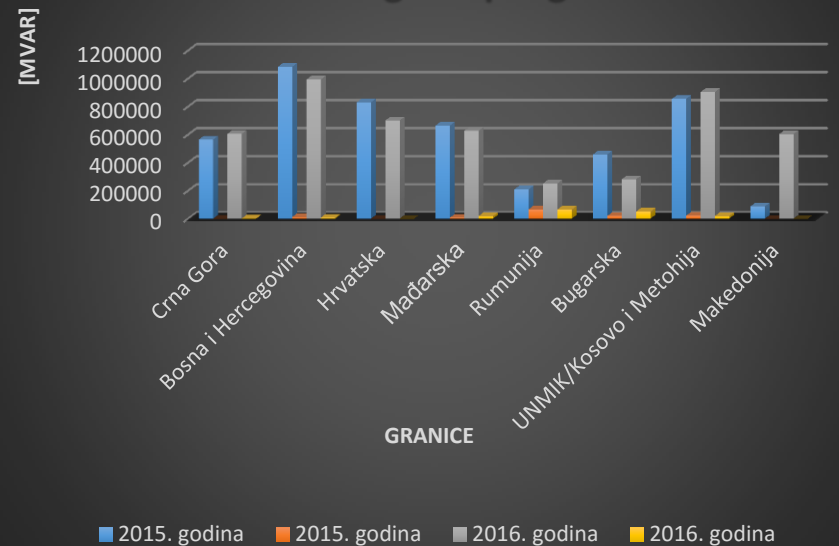
- ▶ Rad u drugoj sinhronoj zoni
  - ▶ Osetljivost frekvencije
  - ▶ Niski naponi
- ▶ Nakon rekonekcije sa prvom sinhronom zonom
  - ▶ „krući“ tj. inertniji sistem
  - ▶ Izgradnja mreže
    - ▶ TS S.Mitrovica 2 – TS Ernestinovo
    - ▶ TS S.Mitrovica 2 – TS Ugljevik
    - ▶ TS Vranje 4 – TS Štip
  - ▶ **veliki dotok reaktivne iz susednih sistema i problem visokih napona**

Neophodna priprema sistema od strane operativnog osoblja NDC za minimalne/maksimalne režime

Uticaj reaktivne energije iz susednih sistema

jedinice godina	[Mvarh]		[Mvarh]	
	2015. godina		2016. godina	
Granica	Prijem	Isporuka	Prijem	Isporuka
Crna Gora	564929.92	529.91	606372.76	2055.7
Bosna i Hercegovina	1083479.52	11896.88	993334.7	7784.04
Hrvatska	830434.78	0.33	701436.21	263.16
Mađarska	665391.6	7701.2	626854.8	19264.4
Rumunija	210291.88	68310.82	252223.44	66099.21
Bugarska	460208	20873.46	282062.65	50948.94
UNMIK/Kosovo i Metohija	854976.89	21833.45	903555.91	19415.29
Makedonija	89070.8	0	604413.2	1.2
SUMA bez Makedonije	4669712.59	131146.05	4365840.47	165830.74
SUMA sa Makedonijom	4758783.39	131146.05	4970253.67	165831.94

uvoz/izvoz reaktivne energije u
2015. i 2016. god. po granicama

Ključni indikator procesa (KPI) za napone

Naziv KPI	Definicija/Objašnjenje	Plan 2016	KPI
Procenat trajanja napona van dozvoljenih granica u kritičnom postrojenju (400kV, 220kV, 110kV)	Kumulativni procenat tokom godine napona van dozvoljenih granica u postrojenju (400kV, 220kV, 110kV) sa najdužim trajanjem nedozvoljenih napona na osnovu 10-minutnih merenja	5%	26%

- ▶ TS Vranje 4, iznosio je 25,9 %.
- ▶ TS Leskovac 2 ova vrednosti je iznosila 23,5 %.
- ▶ Do ovako visokih napona je dolazilo zbog tokova reaktivne snage po interkonektivnom dalekovodu i nemogućnosti regulacije u EES Makedonije i Srbije.

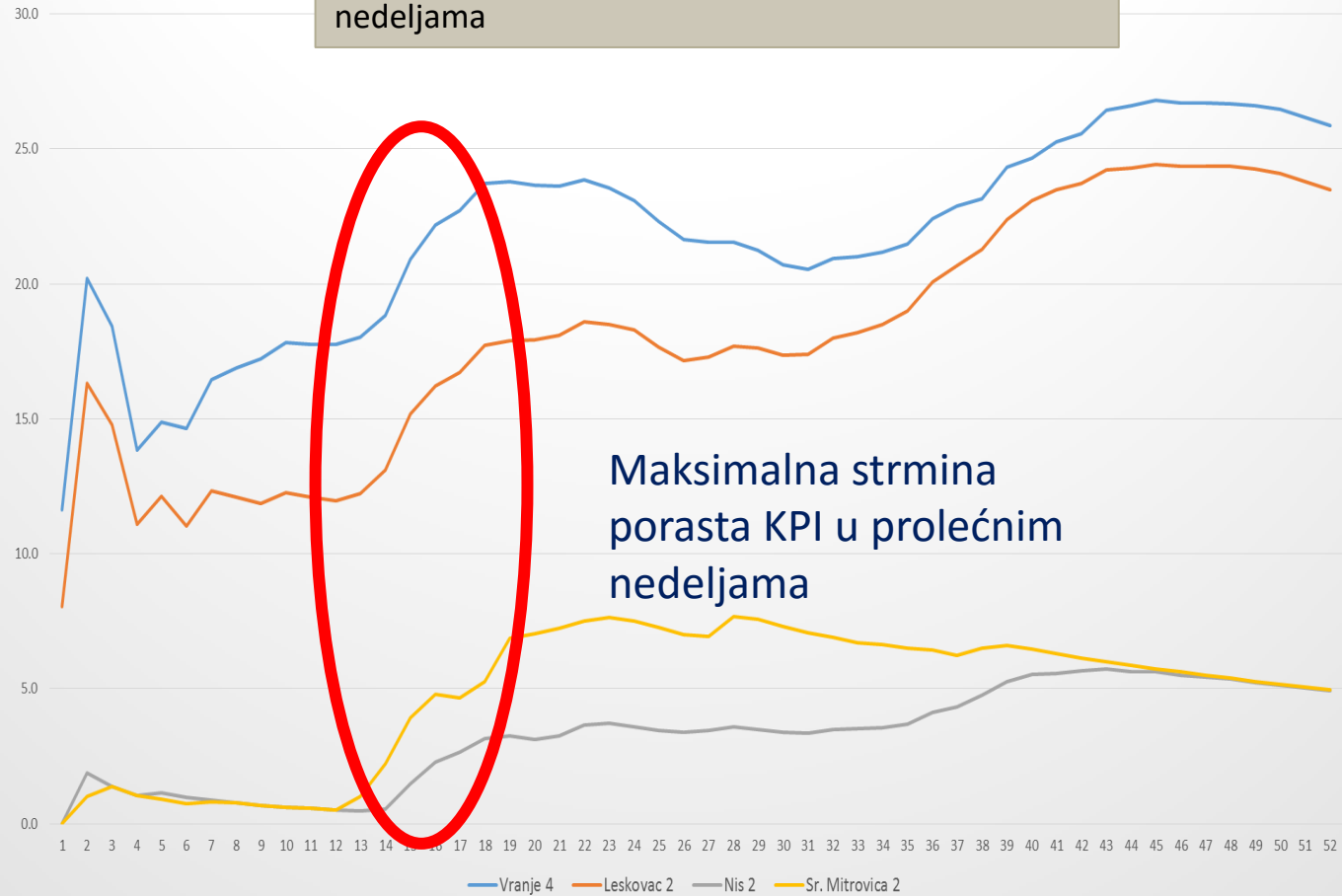

Ključni indikator procesa (KPI) za napone (2)

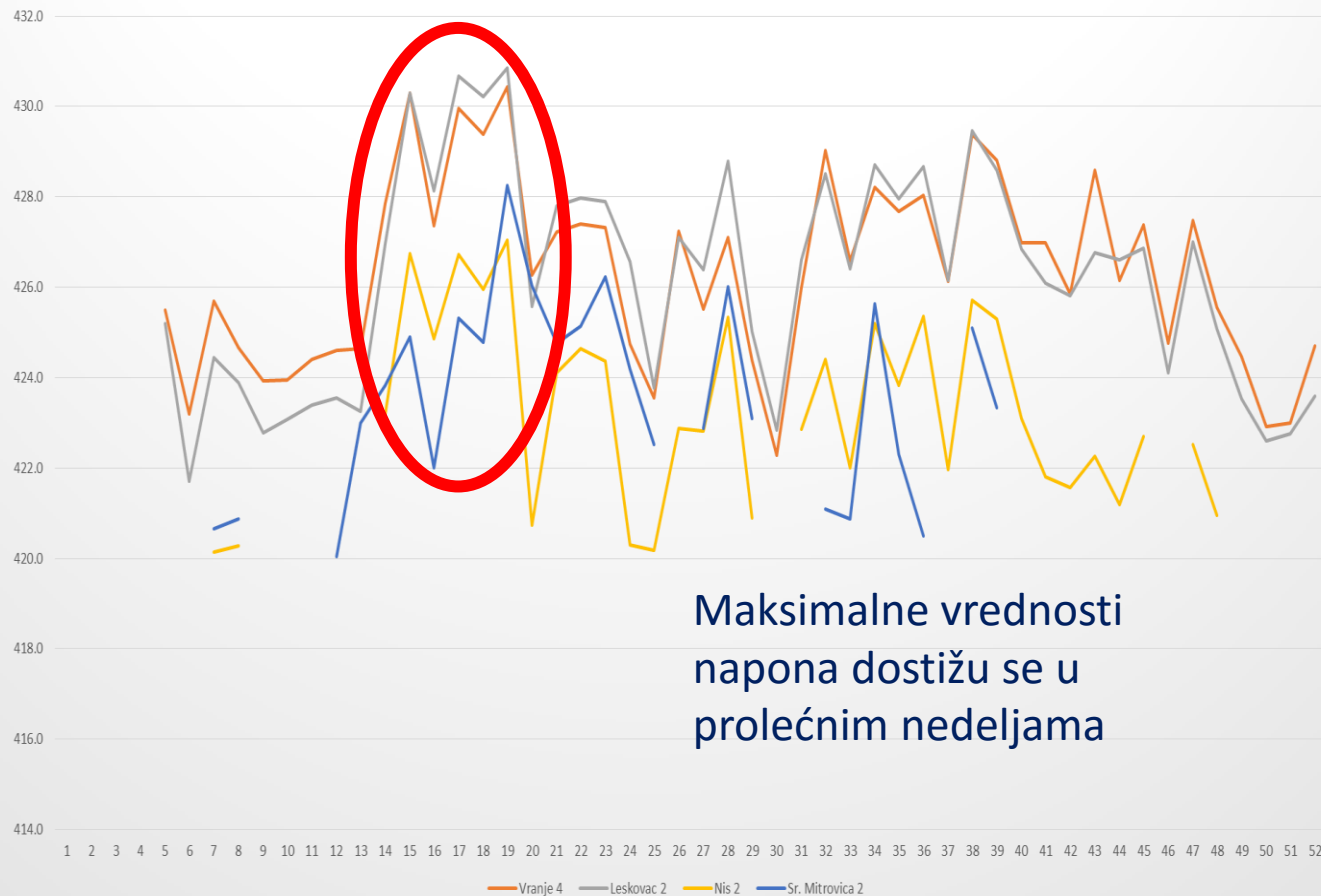
- ▶ Najviši napon u TS Vranje 4 zabeležen je 17.04.2016. u noćnom minimumu i iznosio je 430,3 kV.
- ▶ Naponi u 220 kV i 110 kV mreži su bili u dozvoljenim granicama, ali treba napomenuti da su u periodu najniže potrošnje u pojedinim objektima bili povremeno na gornjim granicama

Vrednosti KPI za napone u 2016. godini po nedeljama

Naponi iznad 420 kV

Maksimalne vrednosti
napona dostižu se u
prolećnim nedeljama

Akcije za snižavanje napona

- ▶ Dispečerske akcije
  - ▶ Vođenje generatora u potpobudnom režimu
  - ▶ Promene pozicija na regulacionim transformatorima sa mogućnošću promene pod opterećenjem
- ▶ Dodatne akcije
  - ▶ Priklučenje prigušnica
  - ▶ Iterativni postupak dispečerskih akcija

Primer upotrebe tri prigušnice u tri izabrane tačke sistema

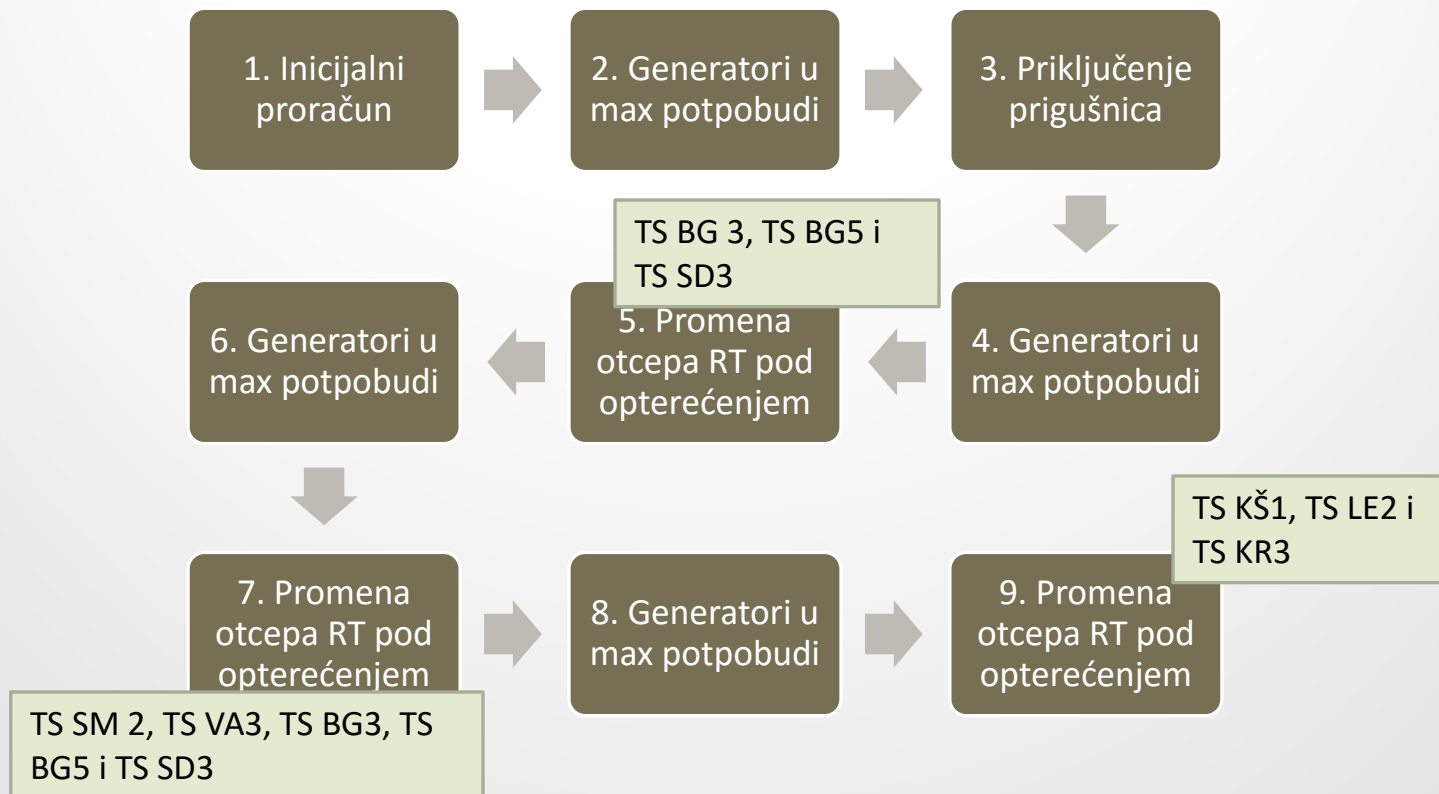
- ▶ S_{ks} i U_o su dobijeni iz softvera TNA na osnovu UCTE modela EES Srbije i okolnih zemalja (**INICIJALNI PRORAČU**)
- ▶ Željeni napon je gornja granica dozvoljnih napona

TS S. Mitrovica – $Q_p = 191,48$ Mvar $\longrightarrow$ **$Q_p = 150$ Mvar**

TS Leskovac 2 – $Q_p = 98,29$ Mvar $\longrightarrow$ **$Q_p = 100$ Mvar**

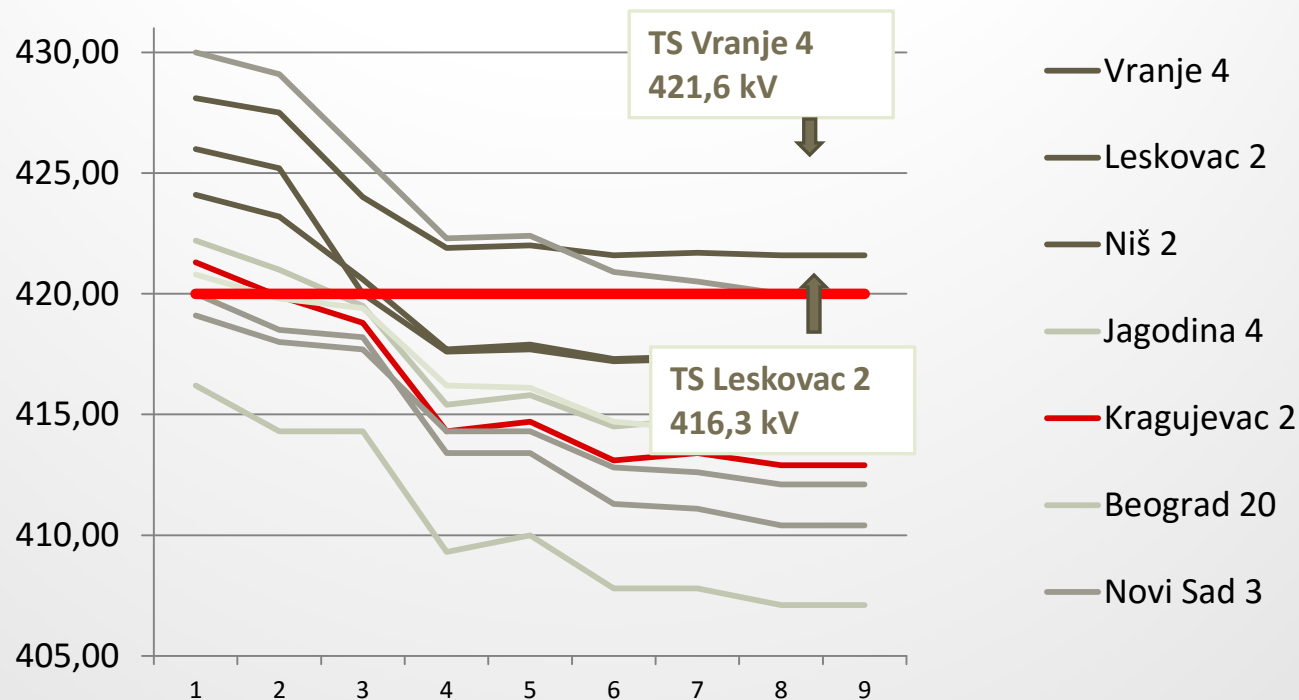
TS Požega – $Q_p = 33,77$ Mvar $\longrightarrow$ **$Q_p = 50$ Mvar**

Simulacija dispečerskih akcija u koracima

Rezultati simulacije (Uticaj na napone 400 kV)

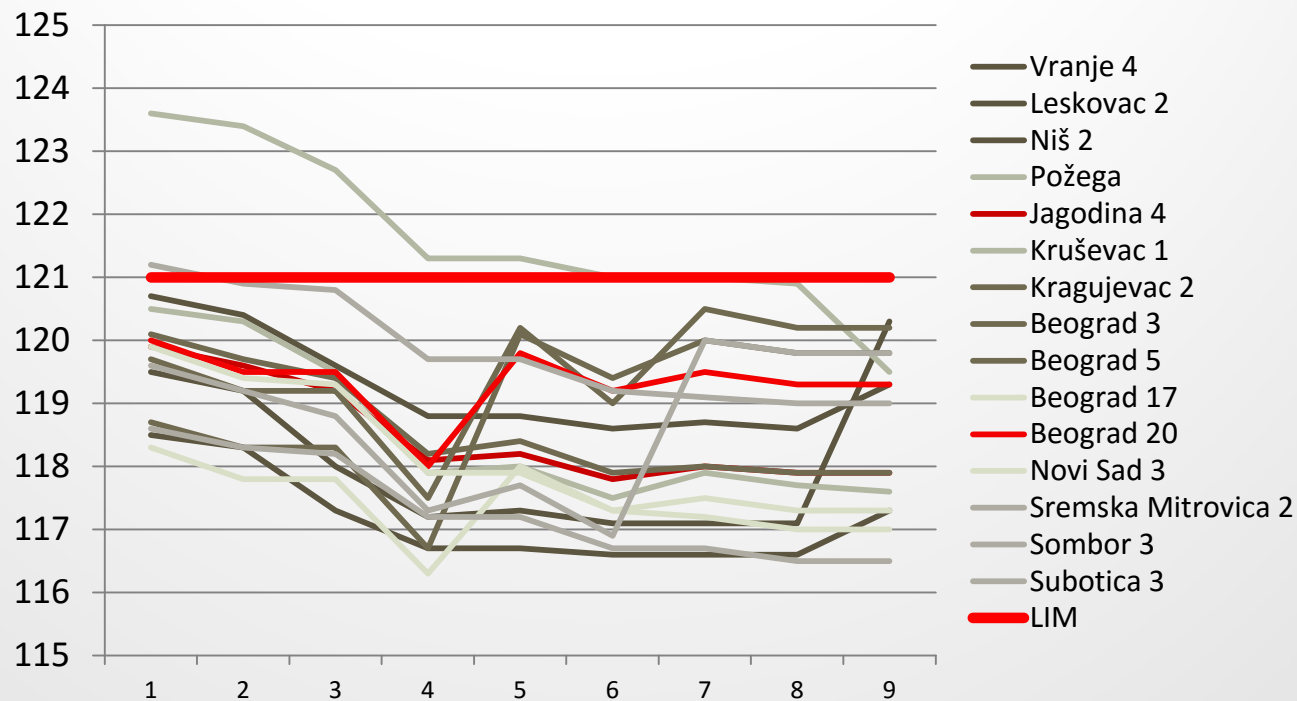
TS 400 kV

Bolja lokacija TS Vranje 4?

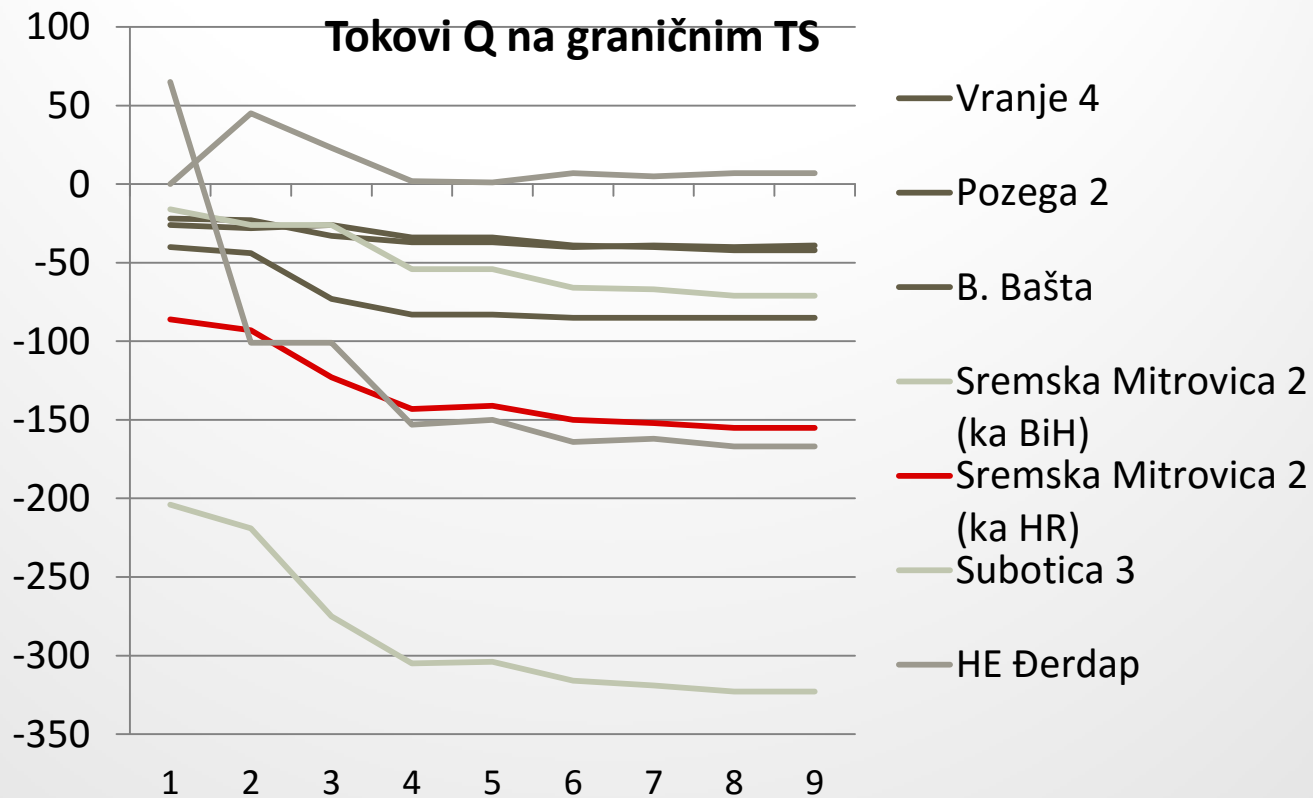
Rezultati simulacije (uticaj na napone 110 kV)

TS 110 kV

Neophodno je voditi računa da napon kod KPS ne pređe gornju granicu od 121 kV!

Rezultati simulacije (Tokovi Q po interkonektivnim dalekovodima)

Zaključak

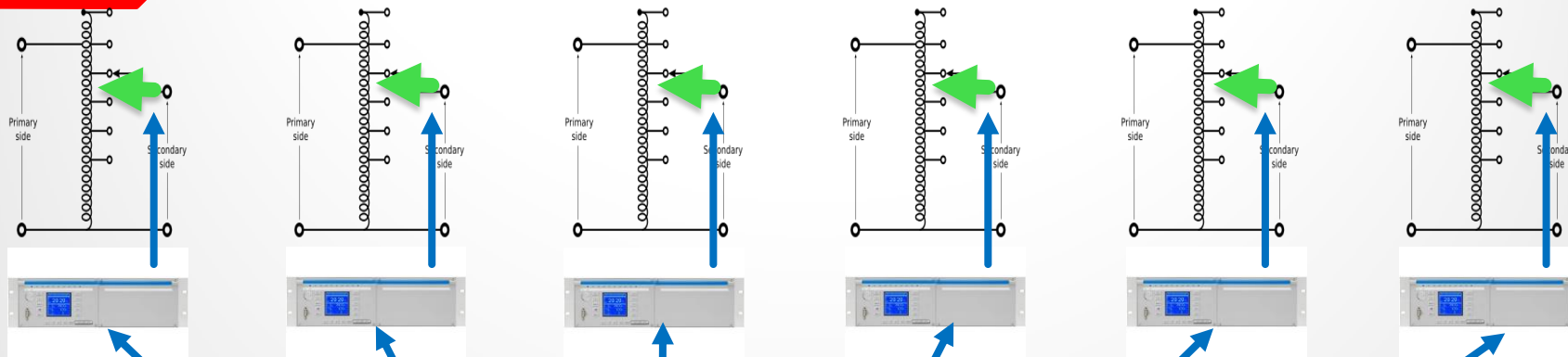
- ▶ Napon u TS Vranje 4 ostaje na vrednosti iznad gornje granice kao posledica doticanja sve veće količine Q iz pravca Makedonije, nepostojanja generatora sa mogućnošću rada u potpobudi u tom reonu, kao i podopterećene mreže - **Očekivano**
- ▶ Promene napona u kritičnim tačkama:
  - ▶ TS S. Mitrovica 2 – sa 430 kV na 420 kV
  - ▶ TS Požega – sa 241 kV na 237,8 kV
  - ▶ TS Leskovac 2 – sa 426 kV na 416,3 kV
- ▶ Svedene su sve vrednosti napona u granice na svim naponskim nivoima u EES Srbije ali su **NEOPHODNE dispečerske akcije u iterativnom postupku**

Upotreba automatske regulacije napona kod transformatora 220/110 kV i 400/110 kV

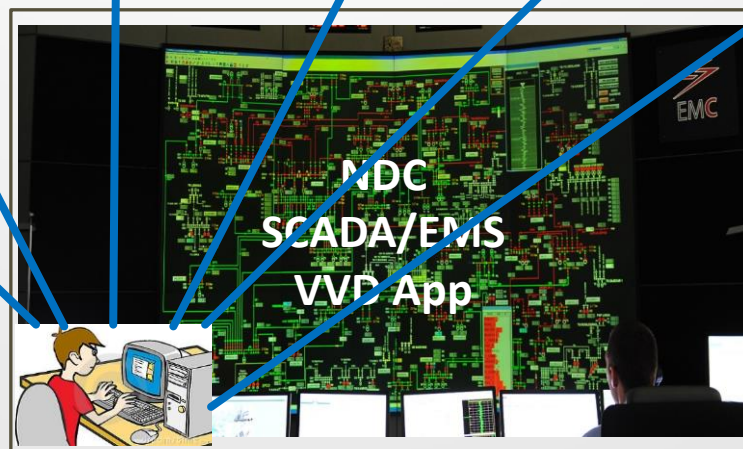
Spisak transformatora na kojima je potrebno ugraditi VVD

Pored poboljšanja naponskih prilika u prenosnom sistemu (kod KPS smanjenje broja prorada regulacionih sklopki na srednjenaponskom nivou), krajnji cilj je upotreba aplikacije VVD u SCADA/EMS u cilju **smanjenja gubitaka**

Voltage Var Dispatcher – Real Time Optimal Power Flow

Regulacija napona i snage
 proizvodnje "Base Point"
 postavljajući se na poziciju
 funkcije regulatora i na taj
 način omogućujući da je
 kontrola optičkih i mehaničkih
 preklopnih sistema
 ključna i u pozicije
 regulacionih sklopki na
 transformatorima
 220/110kV

Хвала на пажњи